

ב- 30.12.16 נפגשנו בשעות הבוקר במועדון לחבר של קיבוץ געתון, לסיור על הקיבוץ אותו ארגנו גדעון אדר, עמרם ויסמרק וברוך קטלב. נכחו 29 איש.

זה היה סיור מורכב, רב מפגשים אנושיים ורב עניין – פתחנו במפגש עם דיצה יזהר שלקחה אותנו דרך כמה מבנים "מקושטים", פרי עבודתו של שמוליק (שמולי בפי חברי געתון) כץ, אל האטליה הפרטי של שמוליק כץ שם נפגשנו עם נעמי אשתו. בהמשך הלכנו עם עמרם ויסמרק, דרך מבנים נוספים בקיבוץ, לחדר האוכל הישן. כאן פגשנו את ילדי הגנים לקבלת חג, הדלקת נר חנוכה וקטעי ריקוד של תכנית "מסע" – נוער מכל העולם שמגיע לכמה חודשים של ריקוד בכפר המחול. בהמשך חזרנו למועדון לכיבוד. כאן פגשנו כמה מחברי געתון בנושאים שונים: שלומית בר-גיא דיברה והציגה את כפר המחול הבינלאומי, המאפיין כל כך את הקיבוץ. מנחם באר הארכיטקט הביא את סיפורו האישי. הפגישה האחרונה הייתה סרטון על ענפים מהעבר עם דובדבן של אבנר סימן טוב שסיפר על גן הירק והגזר. את היום סיימנו במפגש עם אומן צעיר – רועי דרסטיין – בלול בו נמצאת סדנת העבודה שלו, שם גם שמענו מילות סיכום על געתון בשנים האחרונות מפי עופר אדר (הבן של ...).

געתון הוא קיבוץ ענק. לא בגודל הפיזי, אלא ברוח התרבותית. לאורך כל השנים והקשיים הם אפשרו לאומנים שבהם לתת מעצמם לחברה, ולבטא את היכולות שלהם. השורשים שהביאו להקמת כפר המחול, ליצירתו העשירה של שמוליק כץ ואומנים נוספים נעוצים כבר בגרעין המייסד וביחסים הקרובים שהיו בין אנשיו. זה לא ברור מאליו, ישנם קיבוצים כמו געתון, לוחמי הגטאות, כברי ואילון שבהם היכולות האישיות באו לידי ביטוי ופרצו מתחום הקיבוץ לעולם הגדול, וישנם קיבוצים שלא כך היה.

מי שמסתובב בין השבילים, הנוי, הבתים של קיבוץ געתון לא יכול להתעלם מהאלמנטים האומנותיים שעשה שמולי כץ, על קירות המבנים. האלמנטים האומנותיים עשויים מכמה וכמה חומרים שונים ומגוונים. הם נעשו לאורך שנים והם מהווים את חותם החיים המשותפים. חלק מהמבנים הם פרי תכנונו של "ענק" נוסף – הארכיטקט מנחם באר. היו שיתופי פעולה פוריים בין שני האנשים הללו. ולמעשה הקיבוץ היום הוא מוזיאון פתוח ליצירתם.

כשהלכנו בעקבות דיצה יזהר, לכיוון האטליה של שמולי, ראינו כמה מהעבודות האלו: בכניסה למועדון יש כמה עבודות בבטון על קיר המבנה. זוהי טכניקת אפריז, תבליט שלילי – הדבקת לוחות עץ, שנחתכו בנגריה על פי תכנונו של שמולי, על בסיס המבנה לפני היציקה. אחרי שהבטון מתקשה מסירים את לוחות העץ, ונשארת טביעה עמוקה בתוך הבטון, טביעה שיוצרת ציור. על קיר הנשקיה ראינו את אחת העבודות הראשונות של שמולי – חותם החיים המשותפים – טיח צבעוני. על צריף בית התינוקות ראינו ציור צבעוני של ציפורים. על קיר הכניסה למרפאה יש תבליט בבטון עם ברזל בולט שמהלך השמש היומי מטיל צל משתנה על הקיר.

שמוליק (שמולי) כץ – התיישבנו באטליה (חדר עבודה, סטודיו). דיצה פתחה על חייו של שמולי, נעמי זוגתו הוסיפה כמה דברים משלה. את האטליה שומרים כמו ששמוליק עזב, סדנת אומן על כל מרכיביה. מהאטליה מוביל גרם מדרגות אל בית המגורים של המשפחה, מאחוריו יש קיר שמשמש כספריה, בה רבים הספרים אותם אייר שמולי.

שמולי נולד בווינה בשנת 1926. נפטר בשנת 2010. מגיל צעיר הוא קשקש על ניירות. אביו היה חזן (גם זמר אופרה). שמולי ניגן באקורדיון ופסנתר. במלחמת העולם השנייה בהונגריה הוא הוצב בפלוגת עבודה. אחרי ששרד הצטרף לגרעין השומר הצעיר "האחד במאי", שם פגש את נעמי אשתו. העפלה באנייה "כנסת ישראל" וגירוש לקפריסין בדרך לארץ. בקפריסין הוא צייר את ציור הקיר הראשון על קיר בית החולים, אחרי שהיה מאושפז בו. במחנה המעצר בקפריסין הוא צייר על אוהלים, צייר לטובת אירועי תרבות וגם זיף מסמכים. עם הגרעין עלה לקיבוץ אילון ומשם לגעתון.

נעמי סיפרה שהיה שיתוף פעולה פורה של שמולי עם יהודית ארנון (גם מוזיקלי). הייתה בגעתון לדבריה חבורה ספוגה בתרבות, עם המטען של ניצולי שואה, ושל התרבות האירופית של לפני המלחמה.

כבר מראשית הקיבוץ הוא קיבל יום עבודה שבועי באומנות. אחר כך נוסף עוד יום מטעם התנועה. לימים הוא הפך לענף מרוויח ועסק רק באומנות. שמולי כץ לא מכר תמונות. הוא מכר הדפסים. הוא צייר ב"על המשמר לילדים". אייר את ההגדה של פסח הקיבוצית. היה איש אופטימי עם הרבה שמחת חיים. ולבביות. המשכן לאומנות בעין חרוד הוציא 2 ספרים על פועלו ודרכו. הוא ליווה בציוריו את תולדות מדינת ישראל – תיעוד עיתונאי. במסגרת זו היה גם עד לשעות קשות ביותר. שמולי אייר 74 ספרי ילדים. המפורסמים שבהם – חסמבה של יגאל מוסינזון ודירה להשכיר של לאה גולדברג. הוא אייר בולים. אייר צלחות קרמיקה, אותם העניקו ראשי ממשלת ישראל ונשיאיה כמתנות למנהיגי העולם. ("לחם קפיץ" – מושג געתוני ללחם מטוגן).

אפשר להגיע לאטליה של שמולי כץ עם קבוצות דרך דיצה יזהר (מעונה) – טלפון 0528669149.

עמרם ויסמרק לקח אותנו חזרה לחדר האוכל דרך המבנה שהיה פעם **מקלחת ציבורית**. המבנה שופץ בתהליך שימור לכבוד חג השישים של המשק. גם היום הוא מחולק לשניים. צד אחד "חדר חיות" לילדי הגנים. החדר השני מאכסן מוזאון קטן על געתון. על הקיר הקטן יש עבודה של שמולי – ציור המציג נערה שופכת מים מכד.

התכנסנו בהרחבת חדר האוכל הישן ביחד עם ילדי הגנים. האולם שייך לכפר המחול, נוספה לו במת פרקט מיוחדת לריקוד. על התקרה והקירות יש פיתוחי עץ ואריחי קרמיקה חומים של שמולי כץ. אחרי כמה שירי חנוכה, הדלקת נר והופעות של הילדים, הגענו אל העיקר – נערים ממדינות שונות בעולם, שנמצאים בגעתון כ-5 חודשים במסגרת פרויקט "מסע", רקדו לפנינו כמה ריקודים. טעימה קטנה מעולם גדול.

כפר המחול. אחרי כיבוד וקפה במועדון, שמענו את **שלומית בר-גיא** (בת עברון), שסיפרה לנו על כפר המחול. זוהי התגשמות חלום של אישה אחת – **יהודית ארנון**. יהודית נפטרה לפני 3 שנים. שלומית אומרת שהייתה לה זכות גדולה לגדול על ברכיה. בגיל 17 יהודית נלקחה לאושוויץ (יצא סרט על חייה). אחרי שסירבה לרקוד לפני קצינים נאצים בקריסמס, היא הועמדה שעות, יחפה בקור החורף. באותן שעות היא הבטיחה לעצמה שאם תשרוד היא תקדיש את כל חייה למחול.

ההתחלה הייתה מינורית. להקה מקומית בקיבוץ בשנות השישים, אחרי שעות העבודה. בשנות השבעים כבר גדלה הלהקה ל"להקת הגליל המערבי", עדיין אחרי שעות העבודה. מאוחר יותר כבר הייתה להקה ארצית של הקיבוצים, והיום להקה בינלאומית שמייצגת את ישראל בכבוד רב בחו"ל. בשנים האחרונות פועל בגעתון כפר ללימוד מחול, עם טובי המורים בהשראת המנהל, בן געתון, הכוריאוגרף **רמי באר**. יהודית ארנון היא כלת פרס ישראל על הקמת כפר המחול. בכפר יש סדנה – בית ספר לריקוד. בוגריו מגיעים ללהקה הייצוגית. הלימוד מתחיל כבר בגיל הגן – זה נעשה בישובים עצמם. מכיתה ד' עד י"ב לומדים בגעתון. הסדנה מכשירה צעירים בני 18 עד שנות העשרים. מי שמסיים סדנה ממשיך עם הלהקה הצעירה שמציגה בארץ ופתוחה לרקדנים מכל העולם. קהל היעד שלה הוא בעיקר בתי ספר. יש תכנית בינלאומית של 5 חודשים לנוער מכל העולם – תכנית שנקראת "מסע". בלהקה הבוגרת יש כחצי ישראלים וחצי מחו"ל. היא מופיעה בכל העולם. יש קורסי קיץ לקבוצות מחו"ל. הם באים לכאן במיוחד בשביל הסגנון והאפיון של רמי באר. יש מבחן בגרות במחול לתלמידי י"ב.

בעזרת רעיה שטראוס (תמיכה במצוינות) חדר האוכל הישן הפך ל-4 אולמות סטודיו מקצועיים, עם רצפת עץ ואוויר. זה הפך את כפר המחול בגעתון למקום היחידי בעולם עם אפשרויות מקצועיות כאלה. היום בכפר חיים כמאה רקדנים. זה המשך דרכה של יהודית ארנון, שדרשה התמסרות טוטאלית. "מי שלא חייב שלא ירקוד" אמרה יהודית – הבחירה צריכה להיות אישית והמחויבות בהתאם. הכסף מגיע ממשך התרבות, מהופעות ומתורמים חיצוניים.

מנחם באר (אבא של רמי באר). מנחם נולד בהונגריה. עלה עם גרעין "האחד במאי" דרך קפריסין לאילון. כבר בהונגריה הוא התחיל ללמוד ארכיטקטורה. בשנות החמישים!!! הקיבוץ אישר לו לימודי ארכיטקטורה בטכניון. בהתחלה היה עוזר במחלקת התכנון של השומר הצעיר. אחר כך נעשה עצמאי. יש לו גישה

מיוחדת של הוספת אלמנטים אומנותיים למבנים שהוא מתכנן. בעבר בבנייה הקלאסית של תרבויות עתיקות היו אלמנטים אומנותיים חלק מחזות המבנה. במאה העשרים הייתה גישה ששללה תוספות אומנותיות למבנים. רצו רק בניין פשוט – הגישה הבינלאומית. מנחם הלך נגד הזרם והוסיף "קישוטים" למבנים שתכנן. יש כאן בעיה כי התוספות הללו מייקרות את הבנייה. לכן בהתחלה ניסו להוזיל את התוספות על ידי בנייה בגבס וכו'. התוספות האלו לא עמדו בפגעי מזג האוויר והתפרקו. לכן ירדו מרעיון התוספות. מנחם חיפש חומרים יותר עמידים. הוא תכנן בניינים בכל יישובי התנועה הקיבוצית. כשנסגרה המחלקה הטכנית של התנועה הוא פתח משרד עצמאי בגעתון.

מנחם סיפר לנו על מבנה שתכנן בכפר מנחם. במלחמת ששת הימים נפלו שני אחים מהישוב. בעקבות האירוע יהדות אמריקה תרמה כיפה גיאודטית (שולר) למבנה של יד לבנים. מנחם נסע לארה"ב לראות איך מייצרים את האלמנטים הללו. הוא הבין שאת הכיפה הבוהקת רואים רק מבחוץ. הוא ביקש כיפה נוספת פנימית כדי שהיופי יראה גם בתוך המבנה. בין שתי הכיפות מילאו חומר מבודד.

מכללת הגליל המערבי היא פרי תכנונו, מבנים של מועצות אזוריות ברחבי הארץ ועוד. כולם במגזר הכפרי. מנחם בקרוב יחגוג 92 שנים והוא עדיין עובד.

סרטון על ענפים בעבר וגזר. את הפרק השלישי במועדון פתח סרטון שסיפר על עברו של קיבוץ געתון. בתאריך **8.10.1948** עלה **גרעין "האחד במאי"** שישב באילון לאדמות "שופאיה". בגרעין היו סלובקים, צ'כים והונגרים.

הענפים שהיו: מאג – מפעל אוטומטים לחריטה. נגריה תעשייתית. גן-ירק. מתק – שותפות עם יחיעם – תחליפי קפה ועוד. כרם ושזיפים. לול מטילות. רפת חלב. מדגה. בקר לבשר. טבק. פלחה – טבלת קרקע בנגב הצפוני. מטעי עמק הגעתון – פרי געתון. נשירים. פרדס. ניסיונות – גידול קפה, מספוא לרפת, עגבניות, קרמבולה ועוד. בצלים לפרחים – איריסים ונרקיסים. תכשיטי פורן. סטודיו געתון – פרסום געתון ועוד. משתלת קיווי (אקטינידיה). תעשייה – חריטה לתעשייה צבאית. אביזרי מים. ייצור עוגנים. ימאטון – שותפות עם עין המפרץ ועוד.

אבנר סימן טוב סיים עם סיפורי עבר מגן הירק, זיכרונות מהגזר. עם הרבה הומור, אבנר סיפר על ימים קשים: אבנר הגיע לגעתון עם "הגרעין הירושלמי" ממש בחג החומש. הוא דיבר על "קולקטיב רעיוני" ועל "דיקטטורה של הפרולטריון". גן הירק היה בעמק הגעתון, כל העמק. הריסוס נגד עשבים היה עם נפט. כשהגיע הזמן להוציא את הגזר, חיפשו רעיון. כך אבנר מצא עצמו הופך עם קלשון את כל העמק. על כל גזר נשאר המון בוצ. לכן העבירו את הגזר בארגזים לנחל הקרוב לשטיפה. עבודה מטורפת בשביל 17 גרוש לק"ג, מחיר השוק. בין לבין אבנר העלה כל הזמן דמות אחת שהייתה מסתבר דומיננטית – "אטיוש".

רוני דרסטיין – את הסיור סיימנו בסדנה של רוני, אומן פלסטי, בלול ישן שהיה גם מחסן ועדת תרבות, תעשייה ועוד בעברו. פגשנו שם תחילה את רוני ולסיום את עופר אדר.

בעבר רוני היה מדריך חברתי של הנוער בגעתון. הוא התחבר למקום, וחזר לחיות את חייו כאן לפני כשנה. במקור הוא מקיבוץ כיסופים (תק"ם). היום הוא מרכז את מגמת האומנויות במנור כברי. עוסק בחינוך. לדבריו "היה משהו בחברה הקיבוצית שנתן מקום לאומנים ולאומנות". מה תפקיד האומנות / ים? "להיות שוטי הכפר" – תפקיד קשה עם הרבה חופש. יש רצון להיחשף – יכולת שיח סביב היצירה – "מה שבוער בבטן". רוני נשאב לרישום ותחריט, בבסיס התחיל עם ציור. תחריט הוא הדפס בשחור לבן מחריטה על לוחיות מתכת בגדלים שונים. את המתכת אחרי החריטה צורבים בחומצה לפרקי זמן משתנים בהתאם לתכנית של ההדפס הסופי.

השקפת העולם של רוני יוצאת מתוך המקום הצרכני שלנו, החיים הבזבזניים. הוא שואף לצרוך פחות, לייצר פתרונות שמנצלים את הקיים ולא עוד ועוד. לנצל את הזבל ולעשות בו שימוש משני. בסדנה ישנן דוגמאות לדברים שעשה מזבל. הוא לא קונה דברים חדשים, רק ייצור ממה שקיים. בביתו החלונות הם מעץ שהביא מוואדי ניסנס. הוא מחפש את הנוסטלגיה. יד שנייה. אוהב לעבוד עם אנשים, הרבה דמויות,

מודלים, אנשים מעניינים. רועי הדגים כמה עבודות שלו בציור – הוא אוהב להיכנס למקום ללא שליטה ביצירה. לאתגר את עצמו כאומן שלא לחזור למקום מוכר.

עופר אדר (הבן של ...). סיכום על געתון בשנים האחרונות.

געתון הוא קיבוץ עם הרבה אומנות. למה? התשובה מחולקת לשניים. שני נושאים. הראשון – האדם כתבנית נוף מולדתו או הקהילה כתבנית. איך היישוב מתייחס לחברים שלו, לכלל שלו. געתון שנים נראתה כמו שמורת טבע. צומח טבעי, חרובים, כלניות. גם שמורת טבע אנושית, עם יכולת שיח בין האנשים. השכונות החדשות והמתיישבים החדשים משנים את פני שמורת הטבע הזאת. הנושא השני – ההיסטוריה הקרובה של המקום – בשנות ה-80 געתון קרסה כלכלית. במשך 13-14 שנים היא הייתה "שכיב מרע". הגדולה (בשורוק) של געתון שבשנים ההם הצליחו להרים שתי תעשיות חדשות. ביחד עם הסדר מתאים ונוח. ביחד עם שינויים בתהליכי הפרטה - השפעה חברתית וכלכלית. שלושת הגורמים האלו הקפיצו את געתון למעלה. היום בחלק מהפרמטרים געתון הוא ישוב חזק. מה שמאפיין את געתון היא מנהיגות טובה – "פורמלית ולא פורמלית". לקיחת אחריות של נשיאת העול, "סחיבת העגלה קדימה". במשך השנים ההנהגה התחלפה, פעם זה ופעם זה. תמיד נתנו מקום גם לאחרים להוביל ו"היו גם שחקני חיזוק".

תם. מעניין מעמיק ומרחיב מבט. תודה לכל העוסקים בתכנון ובביצוע: גדעון אדר, עמרם ויסמרק, ברוך קטלב, דיצה יזהר, נעמי כץ, שלומית בר-גיא, מנחם באר, אבנר סימן טוב, רועי דרסטין, עופר אדר וענת מאיר.